

NADRUK VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en Dr. JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE:

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

DR. JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL

ADRES DER REDACTIE:

DR. JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

PRIJS PER JAAR f 6.50.

HET WANDELJAAR 1922 DER AMSTERDAMSCHEN WATERLEIDING DUINEN.

GELIJK bekend stelde de gemeente Amsterdam in het voorjaar van 1922 haar duinwaterwinplaats open voor het publiek. Ofschoon de bepalingen waaronder dit openstellen verleend werd, vrij streng waren, gingen er toch van verschillende zijden protesten op, protesten, welke mij niet geheel ongegrond toeschenen. Er werd gezegd, dat het groote publiek nog niet rijp was voor zulke experimenten, dat er schade aan de werken en aan het bedrijf zou worden toegebracht, dat het duin platgetrapt zou worden, het zou fnuikend voor de planten- en dierenwereld kunnen worden, het jachtbedrijf zou nadeel, hinder en last onder vinden, etc.

Laat iker maar meteen bijvoegen, dat er van dien grooten toeloop, het overstroomden van deze mooie en belangwekkende duingronden door troepjes dagjesmensen en uitgaanders dit jaar althans geen sprake is geweest.

De directie der Gemeente Waterleidingen te Amsterdam was zoo welwillend

mij de gegevens omtrent het aantal bezoekers te verstrekken, welke ik volledigheidshalve hieronder laat volgen.

Er werden sedert 1 Januari 1922 246 jaarkaarten voor ten hoogste 5 personen per kaart uitgereikt; 218 dagkaarten geldig voor rond 1500 personen en en 8 scholierkaarten voor tezamen 305 personen.

Die er kwamen, enkele gevallen uitgezonderd, waren ernstige wandelaars, liefhebbers en menschen, die er wat voor over hadden om eens een halven of heelen dag

Fig. 1. Achter het Pannenland.
Geliefkoosd terrein van nachtzwaluwen en grielen.

Foto G. TRAAENBERG.

in de vrije duinen rond te dwalen en die dat dan ook ten zeerste waardeerden. We zijn op het punt van „vrije duinen” niet erg verwend.

Het toezicht is voldoende en aan de bepalingen wordt streng de hand gehouden. Het verkeer met automobielen en rijwielen op de verharde wegen, het plukken of afsnijden van planten en bloemen, het betreden en afloopen der taluds, het zoeken van vogelnesten, het fotografeeren, en rooken buiten de verharde wegen is verboden en wordt gestraft met intrekken der toegangskaart.

Ofschoon we met conclusies trekken, na zoo'n korte periode van openstelling zeer voorzichtig moeten zijn, geloof ik, dat het bezoek in 1922 in het algemeen niet van nadeeligen invloed geweest is voor de planten en dieren wereld. Trouwens, er zijn nog andere factoren, welke allicht in grootere mate van invloed zijn op de:

HET WANDELJAAR 1922 DER AMSTERD. WATERLEIDING DUINEN. 355

flora en fauna van een duingebied. Denk maar eens even aan de konijnen, windsterkte, regenval etc. Nu, konijnen waren er zeer weinig en als dit een voordeel is voor de duinen, dan is 1922 een zeer gunstig jaar geweest. Het aantal konijnen dat op de „lange jacht“-dagen geschoten werd, bleef ver onder het minimum.

Het aantal vogels was normaal, het aantal door bezoekers verstoorde broedsels voor zoover ik na heb kunnen gaan nihil.

Het \pm 3500 Hectaren groote terrein, dat in 1922 nog door aankoop van de

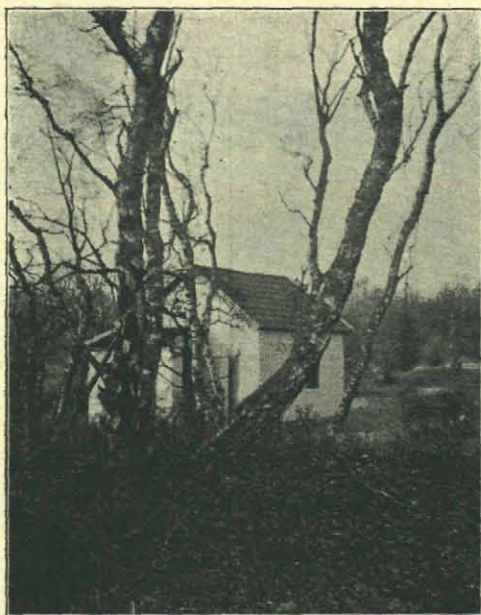

Fig. 2. Schuilrust.

Foto JAN P. STRIJBOS.

terreinen van Mevrouw Barnaert, groot 400 Hectaren, is uitgebreid, is in het bijzonder voor onze duinvogels zeer belangrijk. En dan denk ik in de allereerste plaats aan den doornsluiper.

Wanneer ik zoo 's winters 's avonds thuis zit kan ik me uren lang zoethouden met het bekijken van de kaart van dit duingebied, en dan verlustig ik me vaak in de typische en soms zeer karakteristieke namen van de valleien, vlakten, dellen, bosschen, duintoppen en vlakten. Al die namen wekken dan herinneringen bij je op, dan kun je je weer levendig voor den geest brengen allerlei aardige ontmoetingen, vondsten en avonturen. Daar bij de P van Pannenland (zie foto 1), vonden we toen dat mooie grielenest en daar in den Achterhoek zagen we op dien prachtige Octoberdag die schitterende rush van kramsvogels, en hier bij Schuilrust (zie foto 2) hadden we in 1919 zoo'n bar aardig steenuilennest (zie

foto 3). Al die namen zooals Zeerust, Het Vogelenveld, de Donderhoek, (zie foto 4), de Luizenberg, de „Sloot”, Golden Hook¹⁾ de Rancho, Hondenvlak (zie foto 5), enz. krijgen dan een bijzondere beteekenis voor je.

Sommige namen zooals het Paradijs (zie foto 6) zijn evenwel door de verwording en uitdroging in den loop der jaren niet erg toepasselijk meer. Het Paradijs is nu één groote zandwoestijn, een stuifrein van je welste en heeft nu niets meer van wat we ons van het paradijs voorstellen. De vroegere bewoners van dit Paradijs, twee oudjes (men sprak toen van Adam en Eva uit het Paradijs) kunnen je nog heele verhalen doen van dit terrein. Daar werden toen 40 à 50 jaar geleden koeien en paarden geweid, het was een begroeid en vrij vruchtbaar duinterrein met mooie duinweiden. Met het steeds droger worden der duinen verdwenen met de grasweiden de paarden en dit is typisch, ook de geelgorzen. De geelgors is in het geheele A. W. duin geen broedvogel meer, uitgezonderd in het Paardenkerkhof. Ook de grauwe klauwier lijkt me in aantal sterk af te nemen. Vroeger jaren was deze worger een zeer algemeene broedvogel; vooral in de vlier-boschjes in de zee-reepduinen konden we elk jaar verscheidene nesten aantreffen. Hoe staat het met de klauwier in de andere duinen?

Fig. 3. De steenuiltjes van Schuilrust.
Foto J. STRIJBOS.

Het „Zwarte veld”, door de jacht-opzieners en opzichters „Witveld” geheeten is in het geheel geen Zwartveld meer, integendeel het is een vrij uitgestrekt stuifrein²⁾ en herbergt elk jaar een aardige kolonie vischdieven. In 1922 was deze kolonie zeker 30 paren sterk. De zuidelijke rand van het Zwarte veld wordt door de jacht-opzieners de „mannetjes-heuvel” genoemd, omdat dit volgens hen een verzamelplaats is van de mannetjesgrielen; nesten werden daar nimmer gevonden. Deze meening zal wel op een dwaling berusten; ik vond er dit jaar twee grielen nesten. Het „Marelveld”,³⁾ vroeger een weide waar het wemelde van grutto's is nu, mogelijk door aanplant van wilgen en balsempopel grutteloos. Zoo ook met

1) Deze naam is van The Red Brothers, vanwege de muurpeper vegetatie.

2) In het laatst van 1921 werd met het beplanten van dit stuifrein aangevangen, ongeveer 15 Hectaren is nu vastgelegd, dat is $\frac{1}{3}$ van de geheele oppervlakte. Het werd afgerasterd en zooveel mogelijk konijnen vrij gehouden. Toch is hier zeer duidelijk te constateeren, ondanks het feit dat er zeer weinig konijnen waren en het najaar vrij veel vocht bracht, welk een enorme schade de konijnen aan kunnen richten. Overal zien we aan het beplantingsmateriaal de sporen van deze schadelijke knagers. Indien de konijnen niet zeer kort gehouden worden, en dit geldt vooral een jonge beplanting, is het vastleggen van het duin een haast onbegonnen werk.

3) Marel = grutto.

HET WANDELJAAR 1922 DER AMSTERD. WATERLEIDING DUINEN. 357

Fig. 4. De Donderhoek.

Foto JAN P. STRIJBOS.

het Zandvoorter vlakje, ook hier is de grutto in de laatste 10 jaren verdwenen. De tureluur komt zoo hier en daar over het geheele terrein verspreid als broedvogel voor, terwijl de echte duinbewoners, onze wulp en scholekster er bij dozijnen broeden. Dit jaar leek me het aantal scholeksters zeer groot; de Oranjekom is in het vroege voorjaar nog steeds de geliefkoosde verzamelplaats van deze mooie vogel. Het gebeurt dan wel, dat er zoo'n dikke honderd bonte-pieten op het talud staan. Allengs, als de broedtijd nadert slinkt de scholeksters-bende, ze trekken dan paarsgewijs het duin in en begin Mei is meestal de geheele troep verdwenen. Dan komen al gauw de oeverlooptjes; deze kunnen we haast den geheelen zomer door aan de kanalen aantreffen en het is misschien niet geheel onmogelijk, dat deze in Nederland zeldzaam voorkomende broedvogel, ergens aan de begroeide oevers van de kanalen nestelt.

Fig. 5. Het Hondenvlak in sneeuw

Foto J. STRIJBOS.

Wat het aantal kieviten betreft, het scheen me toe dat dit minder was dan vorige jaren; de jachtopzieners beweren dat de kieft uit deze duinen verdwijnt, elk jaar wordt de buit, d. w. z. kievitseieren, kleiner en kleiner. En dan de griel, ik heb

Fig. 6. Stuifkuil in het Paradijs.

Foto J. P. STRIJBOS.

reden om te vermoeden dat het aantal grielen in deze duinen onze stoutste verwachtingen overtreft. Sommige jachtopzieners meenen, dat hun aantal afneemt, andere daarentegen vinden dat ze vermeederen. Ze broeden verspreid door het geheele terrein; uitgezonderd in de zee kantduinen en ik krijg sterk den indruk, dat ze zeer vasthoudend zijn wat hun domicilie betreft. Eén der oudste jachtopzieners spreekt zelfs van de griel uit het „stekkenveld” of van de griel van het Rozenwater en is er heilig van overtuigd, dat dit nog steeds dezelfde grielen zijn van een kwarteeuw geleden. Een feit is het, dat ik nu al

eenige jaren achtereen nesten vond op bijna dezelfde plekjes; dit is trouwens niet alleen het geval met grielen, maar ook met kieviten, wulpen, scholeksters, grutto's, strandpleviertjes en zelfs met vinken, groote lijsters, staartmeezen en vooral met roofvogels. Ik ken een merel, die de eigenaardige gewoonte heeft, om z'n nest *in den grond* te bouwen, zoo op de manier van een boomleeuwerik, en als we nu zoo in April naar z'n nest zoeken, dan vinden we dat al heel gauw als we *in de onmiddellijke nabijheid* van de oude nesten van de vorige jaren gaan kijken; zoo'n stuk of 5 oude nesten, allen *in den grond* gebouwd, nesten waarvan we, door de eigenaardige neststand en bouwwijze, met vrij groote zekerheid kunnen zeggen, dat ze van één en dezelfde vogel zijn.

Fig. 7. Broedend strandpleviertje.

Juni, 1919.

Foto J. STRIJBOS.

In een valleitje in de zeereepduinen vinden we sinds 1919 elk jaar op hetzelfde plekje een nest van een strandplevier, hierbij gaan twee foto's van deze plevier (zie foto 7 en 8) één van 1919 de ander van 1920, waaruit zeer sterk dezelfde nestel-

HET WANDELJAAR 1922 DER AMSTERD. WATERLEIDING DUINEN. 359

wijze en nestomgeving blijkt. Typisch is ook dezelfde broedhouding, let s. v. p. op poot (loopbeen met teenen).

In de zeekantduinen broeden behalve enkele strandpleviertjes en bontbekjes ook vrij wat vischdieven en zilvermeeuwen. Met die zilvermeeuwen gaat het jammer genoeg niet best, hun aantal gaat achteruit, dit jaar was van een kolonie-gewijs broeden geen sprake, de nesten lagen zeer verspreid en de vogels hadden erg te lijden van nestenzoekers en eieren-uithalers. In verband met deze achtervolging viel het me dit jaar op, dat de zilvermeeuwen van de aardige en steeds grooter wordende kolonie nabij „de Westen” op Texel zich veel en veel minder schuw en wantrouwig toonden, dan de zilvermeeuwen bij paal 75. De Texelsche zilvermeeuwen keerden al heel gauw op hun nesten terug, enkele makke individuen konden we zelfs tot op enkele tientallen meters naderen en op ons gemak bekijken, terwijl ze doodbedoord op hun eieren zaten. En dat was in het begin van den broedtijd, de meeste vogels hadden nog maar een of twee eieren.

Fig. 8. Broedend strandpleviertje.

Juni, 1920.

Foto G. TRAAENBERG.

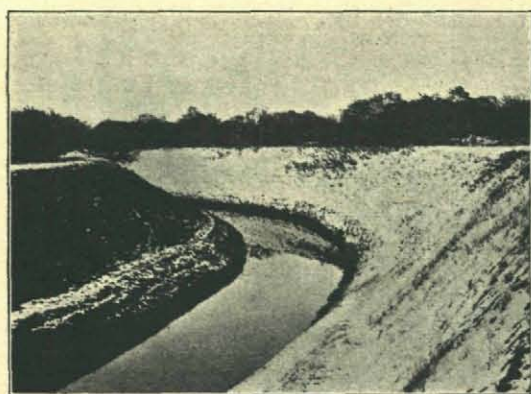

Fig. 9. Bocht Sprenkelkanaal.

Foto J. STRIJBOS.

Ook de torenvalkjes worden sterk achtervolgd; de broedpogingen van deze nuttige roofvogels worden meestal verijdeld; het is haast onbegonnen werk, den jachtopzieners aan het verstand te brengen dat de roode wiekel eer nuttig dan schadelijk is. Evenzoo met de eksters, ze worden met veel ijver en ambitie zooveel mogelijk weggeschoten. De aschgrauwe kiekendief, die vroeger jaren in deze duinen een vrij algemeene roofvogel was, komt hoogstwaarschijnlijk in een enkel paar nog als broedvogel voor.

In het Leidsch Museum zijn donsjongen uit deze duinen aanwezig en jachtopzieners weten nog te vertellen, dat ze vroeger jaren vaak hun nesten vonden. In het winterhalfjaar kunnen we verder in deze duinen nog andere roofvogels, nl. buizerden, ruigpootbuizerden en een enkele maal den vischarend zien. In

October j.l. heeft eenige weken lang een vischarend gehuisd in de buurt van het Westerkanaal.¹⁾ en in Sept. 1920 werd een vischarend geschoten boven de Oranjekom. Het aantal buizerden was dit jaar bijzonder groot. Midden October j.l. zagen we bij het Vogelenveld, een terrein dat z'n naam nog steeds met eere draagt, negen buizerden tegelijk in de lucht; dat was bijna 10 % van den troep buizerden van Thijsse (zie hiervoor Het Vogelboekje en Het Vogeljaar).

De ransuil is hier vrij schaarsch, maar broedt toch nog in enkele paren in de dichte berkenboschjes in de duinvalleïën; dit jaar hadden we twee nesten, waarvan één uitgehaald werd, het andere uilenpaar bracht een drietal jongen groot. De steenuil is een zeer algemeene verschijning; ze broeden meestal in oude konijnenholten.

In October maakt de Oranjekom meestal den droeven indruk van een verlaten zwemschool in den winter, maar zoodra valt de koude niet in, of er vertoonen zich allerlei eenden, waterhoentjes, meerkoeten, en vooral dodaarsjes. Ik telde wel eens zoo'n dikke dertig van die aardige duikertjes; en in den winter van 1921-'22 hadden we er kuifeendjes, talingen, tafeleenden, toppers, brilduikers en een paar pijlstaarten.

In de strenge vorstperiode van Januari—Februari 1922 konden we echte zee-eenden, zelfs eenige malen een arme, half doodgehongerde zeekoet in de kanalen aantreffen, (zie foto 9). Meestal waren het teerkoeten.

Om tot meerdere kennis der locale verspreiding der vogels in deze A. W. duinen te komen is in de eerste plaats van een groot belang dat men z'n terrein door en door kent.

Nu de gemeente Amsterdam een schitterend en uitgestrekt duinencomplex openstelt voor het publiek is er kans dat we tot die meerdere kennis kunnen geraken. Door samenwerking is veel te bereiken.

Bentveld, November 1922.

JAN P. STRIJBOS

1) Dat de beschermingsidee zich toch langzamerhand meer en meer baan breekt kan uit het volgende blijken. Opeen jachtpartij in deze duinen werd een Vischarend gezien (hetzelfde exemplaar waarvan ik hierboven gewag maakte) terwijl hij op een paal gezeten een visch verorberde. De vogel was weinig schuw en werd tot binnen schotwijdte genaderd. De gastheer, een volbloed jager, verzocht z'n gasten uitdrukkelijk niet op dezen arend te schieten, terwijl hij z'n jachtopzieners order gaf het beest te sparen. Eenige weken na dit voorval bleek me echter bij navraag, dat de vischarend op grondgebied van een anderen jachtheer door diens jachtopziener was doodgeschoten.